

Zitierhinweis

Kessler, Vojtěch: review of: Jan Hálek / Boris Mosković (eds.), *Ve službách Maffie? Český domácí protirakouský odboj (1914–1918) v zrcadle ego-dokumentů*, Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2018, in: *Český časopis historický*, 2021, 1, p. 218–220, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/ba28005ef3954567839a609f99430ff6>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a–63a UrhG) zulässig.

pozornosti. Publikace ukazuje, že muzejní instituce nesou na tomto oživení podstatný podíl.

Dana Kasperová

Jan HÁLEK – Boris MOSKOVIČ
*Vě službách Maffie? Český domácí
protirakouský odboj (1914–1918)
v zrcadle ego-dokumentů*

Praha, Masarykův ústav a Archiv AV ČR
2018, 220 s., ISBN 978-80-7422-636-6.

Zatímco historiografická produkce, týkající se činnosti českého zahraničního odboje za první světové války, je nepřehlédnutelná, problematika domácího odboje se vedle ní víceméně ztrácí. Výjimku představuje spektakulární práce Milady Paulové z třicátých let 20. století. V meziválečných letech, kdy měly události aktuální soudobé dopady, byla na vině jistého přehlížení nejen dominance narativního mainstreamu o vzniku republiky, ale také obtížně vysvětlitelná relativní absence klíčových pramenů, z nichž by mohl být konkurenční výklad konstruován, a sice odpovídajících ego-dokumentů. Nebyl publikován žádný větší vzpomínkový text, který by mohl soupeřit s Masarykovou *Světovou revolucí* či Benešovým textem *Světová válka a naše revoluce* a jednotlivé dílčí roztroušené texty se nikdo uspořádat neodhodlal. O částečné splacení dluhu se úspěšně snaží publikace sehrané autorské dvojice Jan Hálek a Boris Mosko-
vič, jenž vyšla v populární ediční řadě EGO Masarykova ústavu.

Jestliže v prvních měsících po převratu v roce 1918 bylo jeho hodnocení zastřeno všudypřítomnou euforií a bylo prakticky konciliantní, s odstupem doby se přece jen začaly projevovat určité disharmonie až

rozpory. Zatímco zahraniční odboj představoval jasně definovaný a prakticky homogenní soubor osobností, až paradigma-
tických textů, postojů a reflexí, domácí odboj narazil na zásadní limity, které jej již za války formovaly. Zatímco tehdy byly spíše k užitku, po válce, kdy se měl domácí odboj hlásit o své zásluhy, představoval nepřekonatelnou komplikaci. Krajně složitý vnitřní mechanismus zastřešující odbojové organizace Maffie, stejně jako její nepřehledná členská základna pramenily ze skutečnosti, že centru české protirakouské rezistence scházely formální organizační aspekty a jasně vymezená struktura. Členové se v kontextu celé organizace navzájem prakticky neznali a navíc tím, že Maffie byla organizací apolitickou, shromáždila pod svá křídla osoby s tak odlišným a neslučitelným politickým profilem a světonázorem, že jejich následná spolupráce nebyla v novém československém státě absolutně myslitelná.

Pokud by čtenář tento aspekt Maffie, onu heterogenitu, dostatečně nerefletoval, například po přečtení publikace *Fenomé-
n Maffie*,¹ jejímiž autory jsou editoři recenzované publikace, pak by tato skutečnost jistě vykristalizovala po přečtení právě této edi-
ce. Ta obsahuje dvanáct dosud nepublikovaných vzpomínkových textů o různých aspektech prvního domácího odboje. Všechny zařazené příspěvky vznikly až na jednu výjimku v letech meziválečných. Už samotný fakt, že se texty od sebe tak výrazně liší svojí formou, tematickým záměrem, okolností vzniku, jazykovou úrovní, ale třeba i důvodem sepsání, jen napomáhá formovat onu tezi o heterogenitě. Autoři

1 Jan HÁLEK – Boris MOSKOVIČ, *Fenomé-
n Maffie. Český (domácí) protirakous-
ký odboj v proměnách 20. století*, Praha 2020.

chtěli výběrem poukázat na složitě, často protichůdně, ale o to zajímavější formování obrazu československé revoluce.

První ze čtyř „tematických“ bloků se nazývá *Vojenská Maffie* a přináší vzpomínky Jindřicha Kostrby, Miloše Borovičky a Františka Síse. Všechny tři byly sepsány v průběhu roku 1920 a na rozdíl od ostatních editovaných textů nemají podobu klasických memoárů, ale vznikly z úředních příčin. Společně mají všichni tři autoři to, že právě v popřevratovém období pocítovali jistou pachutí s ohledem na podle jejich názoru nedostatečně oceněnou odbojovou činnost. Kostrba se díky výborným vztahům s velitelem pražské vojenské posádky Znanantonim dostal k vojenské policii, což mu umožnilo přístup k tajným rozkazům a instrukcím. V důsledku tak také svou aktivitou zásadně přispěl k nekrvavému převzetí kontroly nad Prahou v hektických dnech kolem 28. října. Stroze působící text Miloše Borovičky je vlastně žádostí směřovanou na prezidenta republiky, aby mu byla léta v odboji počítána jako doba formálně strávená v československých legiích. František Sís, šéfredaktor Národních listů a jeden ze zakladatelů České státoprávní demokracie, byl přes svoji nulovou přímou bojovou zkušenost jedním z hlavních organizátorů vojenské Maffie. O to více zarazí, jak tato jeho role upadla prakticky v zapomnění.

Druhý, mnohem čtivější blok s názvem *Maffie jako memoárový motiv* reprezentují vzpomínky pražského hoteliéra Bohuslava V. Beneše a spis Vladimíra Síse, bratra Františka Síse z předchozího bloku. Zatímco Beneš pomáhá poodkrýt komplikované názorové portfolio nejvyšší české šlechty, jež se scházela po dobu války v jeho hotelu, Vladimír Sís čtenáře zavádí do Sofie, kde působil jako vlivný novinář a mladočeský

aktivista. Jak se společně s bratrem ocital v průběhu 20. let na periferii československé politiky, tak se také velmi jemně výkladové a interpretační nuance v jeho vzpomínkách stávaly odrazem prohlubující se názorové diferenciaci a rozdílné reflexe československé revoluce.

Třetí blok *Ve službách historiografie* má zásadního společného jmenovatele v osobě Milady Paulové. Ta se ve 30. letech při přípravě monumentální práce o dějinách Maffie pokusila oslovit tehdejší žijící členy této organizace a požádala je formou ankety o dodání písemných vzpomínek. Ze zaslaných textů jsou editovány čtyři: Vzpomínky již v prvním bloku se objevilšího Františka Síse, Otokara Chlupa, Josefa Záruby-Pfeffermanna a Odonu Páry.

Sís nabízenou možnost využil k formulaci kritických výhrad vůči hradní politice a zejména vůči Edvardu Benešovi. Otokar Chlup, mimo jiné pozdější ředitel nově založeného Pedagogického ústavu J. A. Komenského ČSAV, naproti tomu představuje osobu, stojící na zcela opačné straně politicko-ideového spektra. Josef Záruba-Pfeffermann pak čtenáři explicitně potvrdí myšlenku, která se mu při pozorném čtení vkrádala na mysl, a sice že obecně přijatelný název „Maffie“ vznikl až v poválečných letech. V době odboje organizaci samotní členové nazývali (pokud vůbec) spíše jako Ústřední revoluční výbor pražský. Poslední z textů, příspěvek Odonu Páry vznikl až se značným časovým odstupem a je to na jeho formě poměrně znát. Z hlediska literární kvality ční nad všechny ostatní editované texty.

Poslední blok s názvem *Maffie jako znovu-oživený předmět vzpomínání* pak obsahuje texty Ludvíka Dvořáka, Arnošta Rosy a Antonína Kovandy. Pohled Ludvíka Dvořáka

je specifický relativně nízkým věkem odbojáře a z toho plynoucích aktivit a náhledů na ně. Zbylé dva příspěvky jsou pak obhajobou a dokladem odbojové činnosti Roberta Parvoniče, vrchního rezidenta státních drah ve výslužbě a Bohuslava Brabce, ředitele Západočeské kaolinové a šamotové akciové společnosti v Horní Bříže. Jejich aktivity jsou překvapující ukázkou neprvoplánových a romantické dobrodružné představě vzdálených poloh odbojové činnosti. Ediční počin Jana Hálka a Borise Moskoviče nelze než doporučit, a to nejen z důvodů, že by editoři publikací vyplňovali bílá místa. Jde o solidně odvedenou edici, bohatě vybavenou věcnými i textovými poznámkami, práci s promyšlenou a rozsáhlou úvodní studií. Kniha má potenciál naplnit autory stanovenou ambici, tj. být podkladem pro další výzkum politiky paměti v meziválečném Československu, resp. formování a proměny paměti prvního odboje.

Vojtěch Kessler

Zbyněk TARANT

Československý churban: Mnichovská dohoda a druhá československá republika optikou sionistického jišuvu v Palestině (1938–1939)

Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni
2020, ISBN 978-80-261-0935-8.

Zbyněk Tarant sleduje vnímání mnichovské dohody optikou sionistického tisku v Palestině, které vedlo až k chápání „mnichovské zrahy“ jako součásti kolektivní paměti dnešního židovského státu. Úvod knihy se věnuje aktuálnímu diskurzu, jaký je souvislosti s mnichovskými událostmi a s politikou appeasementu obecně v současnosti nastaven v Izraeli. Autor dokládá

běžnost, se kterou je mnichovská tematika používána. Klade si za cíl tyto skutečnosti osvětlit. Ptá se, jak Židé vnímali nejen mnichovské události, ale i Československo samotné. A zabývá se i otázkou, proč vznikla analogie mezi tehdejšími sionistickým jišuvem a právě Československem.

Tarant chápe svoji knihu jako případovou studii fenoménu konstrukce kolektivní paměti. Opírá se přitom o analýzu několika tištěných médií. Autor chápe i problematiku aspekty takového přístupu. Média nereflexují postoje široké veřejnosti a sama vytváří diskurz, který bude veřejnosti předložen. Hrají ovšem nepochybně zásadní roli v utváření kolektivní paměti, kterou lze jejich zkoumáním zpětně částečně analyzovat. Autor za tímto účelem analyzoval několik tisíc novinových článků v hebrejském, případně anglickém palestinském tisku, v nichž se nachází přes dva tisíce zmínek o Československu.

Kniha ve své vstupní části stručně představuje situaci židovských obyvatel Palestiny na konci 30. let. Podrobněji se pak věnuje profilům pěti analyzovaných periodik, která zde vycházela od září 1938 do března 1939. Prostor je věnován též problematice cenzury, ale i komplikované cestě informace z centrální Evropy do Palestiny. Chybí tu ovšem zásadnější pohled na vztah židovských obyvatel k Československu. Jednotlivé aspekty tohoto dynamického vztahu jsou v knize zmiňovány jen okrajově a bez konkrétnějších souvislostí.

Výzkumným těžištěm knihy je empirická část, rozdělená do kapitol, které sledují, jakým způsobem se v sionistickém tisku proměňovalo informování o překotných událostech v Československu. V rámci těchto kapitol jsou představeny zásadní momenty, které vedly ke vzniku paralel mezi Česko-